

HEIKKI YLIKANGAS

Erään hallitustason linjauksen pitkä varjo

■ Kiitän *Historiallisen Aikakauskirjan* toimitusta minulle suodusta mahdollisuudesta kommentoida välittömästi saamiani vastineita.

Keskustelu näyttää yhtäältä hajoavan, toisaalta terävöityvän henkilötasolla. Se on tavallista. Ohto Manninen toistelee perusteitaan ja harhailee pitkään sivupoluilla (Falkenhorst, revanssi-sana, interventio, Kivimäen tammikuinen matka Saksaan), joilla ei ole pääkysymyksen kannalta merkitystä, kuten hän eräässä kohdassa itsekin myöntää.

Omasta puolestani myönnän oitis ja myönnän pahoitellen, että olen lukenut epätarkasti Eskolan vastineen koskien Söderhjelmien päiväkirjan sisältöä ja ajanmäärityksiä. On ymmärrettävää, että Eskola ottaa tuosta minulle kiusallisesta virheestä kaiken irti, koska hänellä ei ole aiheeseen muuta painavaa lisättävään. Kysyttäväksi silti jää, voiko olla totta se, mitä Söderhjelm kertoo Saksan Tanskaan ja Norjaan

suuntaaman hyökkäyksen jälkeen (12.4.) keskustelustaan Rytin kanssa ennen sitä (8.4.). Olisiko Ryti todella voinut olla sitä mieltä, että Suomen olisi syytä lähettää pataljoona Englantiin englantilaisten sympatioiden varmistamiseksi vastaisen varalta? Epäilen vahvasti edelleen, että Söderhjelm on tulkinnut Rytin väärin. Muussa tapauksessa syntyisi räikeä ristiriita sen saksalaisystävällisen linjan kanssa, joka tulee näkyviin Rytin uuden hallituksen nimittämisessä. Korostan kuitenkin samalla, että en ole kiistänyt sitä, mitä Eskola pitää pääasiana, eli Söderhjelmien luonnehdintaa, jonka mukaan Ryti uskoi Englannin voittavan sodan. Olen ottanut ilmoituksen vakavasti ja yhdistänyt sen tulkinnassani Gripenbergin päiväkirjassa esiin tulleisiin seikkoihin. Niinpä sitten Eskolakin myöntää, että esittämäni käsitys ”Rytin kokonaisnäkemyksestä maailmansodan kulusta ei ole kovin kaukana” hänen omasta käsityksestään. Asiallista merkitystä virheelläni ei siten ole Eskolankaan katsannossa. Jokin muu on syynä hänen poikkeuksellisen kiivaaseen reaktioonsa.

Joka tapauksessa tämä oli minulle hyvä muistutus siitä, että kaikki tekevät virheitä, aina ja kaikki – eivät vain Ohto Manninen ja Kauko Rumpunen, joita olen moittinut siitä, että heidän talvisodan aikaisia hallituksen keskusteluja koskevasta teoksestaan *Murbenäytelmän vuorosanat* jäi pois loppuosaa Rytin sihteerin muistiinpanoista.

Koskettelen seuraavassa vielä joitakin seikkoja. Vain silloin, kun en ole asiaa käsitellyt teoksessani *Tulkintani talvisodasta* (2001), viittaan muihin lähteisiin.

Manninen toteaa, että minäkin olen hyväksymässä ”Rytin käsitykseksi länsivaltojen voiton”. Hyväksyn todella tuon tulkinnan mutta tavalla, jolla ei ole vaikutusta nyt käytävään keskusteluun. Rytiän vastasi Söderhjelmien tivaamiseen, että länsivallat voittaisivat sodan, sanoilla: ”Niin voittavat, mutta koska. Mitä sinä aikana olemme menettäneet.” Siinä jää paino viimeiselle virkkeelle. Gripenbergille Ryti taas korosti, että vasta ”loppujen lopuksi” Suomi tulisi orientoitumaan länsivaltojen suuntaan. Ryti piti siis (korkeintaan) mahdollisena länsivaltojen voittoa jossakin kaukaisessa tulevaisuu-

dessä. Sitä ennen hän otaksui Saksan lyövän Neuvostoliiton, minkä tulkinnan nyt siis Eskolakin – jos ymmärrän oikein – tuntuu hyväksyvän. Sen vuoksi Ryti uudessa rauhajälkeisessä hallituksessaan (27.3.1940) halusi lähentyä Saksaa, minkä hänen keskustelunsa Gripenbergin kanssa minusta kiistatta osoittavat.

Gripenbergin päiväkirjasta puheen ollen en voi lainkaan käsittää, miten Eskola voi pitää ”tärkeimpänä syynä” Gripenbergin kieltäytymiseen ulkoministerin tehtävästä sitä, ettei ”hän katsonut voivansa tulla toimeen eduskunnan kanssa”. Tästä aiheesta on Gripenbergin päiväkirjassa 21.3. vain lyhyt replikointi. Gripenberg sanoi: ”Jag skulle ei alls sköta rigsdagen.” Ryti vastasi: ”Riksdagen ej nu skulle vara svår att handskas med. Den vore nu mycket stillsam och skulle ej göra några svårigheter.” Kun vertaa tätä keskustelunosaa siihen, mitä osapuolet kävivät Gripenbergin poliittisesta sopivaisuudesta saksalaisystävällisyyden edistäjäksi, se yksin määrällisessä suhteessa jää mitättömäksi. En kuitenkaan syytä Eskolaa tahattomasta virheestä, koska siitä ei ole kyse. Kyse on tietoisien tarkoitushakuisesta tulkinnasta.

Manninen kuten Eskolakin pitävät ilmaisuani ’saksalaissuuntaus’ ylitulkintana, kun on puhe uuden hallituksen ulkopoliitikasta. Sitä se ei minusta Gripenbergin päiväkirjan valossa ole ottaen vielä huomioon, mihin ulkoministerin etsinnässä päädyttiin. Siinähan päädyttiin Rolf Wittingiin, saksaa äidinkielenään puhuvaan, Saksaa ihailevaan henkilöön, joka Jorma Kallenaution mukaan¹ ”välittömästi ulkoministeriksi tulonsa jälkeen ryhtyi valmistelemaan Saksan suhteiden parantamista”. Tämä päätelmä käy jyrkästi Eskolan kantaa vastaan, hän kun pitää Wittingiä nimitysvaiheessa poliittisesti neutraalina. Senkin luulisi todistavan jotakin, että uudesta hallituksesta suljettiin pois kaikki edellisessä hallituksessa länsiapua kannattaneet ministerit, mm. Söderhjelm. Muistettakoon myös, että suomalaiset pyysivät seuraavana päivänä (28.3.) Ber-

1. Jorma Kallenaution (1985) *Suomi katsoi eteensä. Itenäisen Suomen ulkopoliittikka 1917–1955*, Tammi, 219.

liinissä lupaa saada myydä puutuotteensa Englannille, jollei Saksa niitä ostaisi.

Manninen kiistää, että Göringin helmikuisessa viestissä T. M. Kivimäelle olisi mainittu Saksan ”pian” tapahtuvasta hyökkäyksestä Neuvostoliittoon. Hän väittää, että ”lähteissä ei ole yhtään ainoata tietoa, joka tukisi tätä yksityiskohtaa.” On niissä, kun otetaan huomioon, että muistelmatkin ovat lähteitä, eivät tietenkään ensikäden lähteitä. Ragnar Nordströmin muistelmien² mukaan Göring sanoi Kivimäelle:

”Kom ihåg, gör fred på vilka villkor som helst. Jag garanterar att när vi efter en kort tid gå i krig mot Ryssland, får ni allt tillbaks med ränta.”

Hyökkäys siis ”lyhyen ajan perästä”. Tätä tietoa tukee se, että Tanner ja von Fieandt 12.3. vastustivat Neuvostoliitolle luovutettavan alueen tuhoamista, koska kysymyksessä oli ”välirauha” (Tanner) ja koska ”pian saamme alueen takaisin” (von Fieandt). Armeijan säästäminen Karjalan takaisinvaltaamiseen, jota Ryti painotti erityisesti 28.2., viittaa osaltaan samaan suuntaan, niin myös pyrkimys minimoida Karjalasta evakuoitavien määrä tai lykätä evakuoimista vuodella.³

Manninen koettaa eri tavoin vähentää ja rajoittaa T. M. Kivimäen tehtäviä Berliinissä. Hän sanoo tämän joulukuisen matkan 1939 tapahtuneen ”hänen omasta aloitteestaan”. Aloite häneltä siihen tulikin, mutta koko hallitus pohti hänen lähettämistään ja koko hallitus eikä yksin pääministeri oli päätöksen takana. Eikä Kivimäki ollut Saksassa vain torjumassa Kuusisen hallituksen tunnustamista tai pyytämässä Saksan rauhavälitystä, niin kuin Manninen esittää. Kivimäki koetti myös hankkia aseita Suomelle, selvittää Saksan suhtautumista venäläisten hyökkäykseen, kartoittaa mielialoja Pohjoismaissa ja Saksassa ja ratkaista maiden välisen kaupan ongelmia. Tärkeintä oli koettaa päästä Saksan johtajien puheille. – Interventio-sanalan laajan spektrin olen kyllä ymmärtänyt ja olettanut, ehkä väärin, lukijoidenkin sen ymmärtävän. (En puhunut sotilaallisesta interventioista.)

Myöskään se ei pidä paikkaansa, että

hallitus olisi helmikuussa 1940 lähettänyt Kivimäen Berliiniin ainoastaan ottamaan selvää siitä, miten Saksa suhtautuisi Ruotsin sotilaalliseen apuun Suomelle. Ruotsin kieltäytyminen sotilaallisesta väliintulosta oli Suomelle tuossa vaiheessa ilmiselvää ja vapaaehtoisten ruotsalaisten tulon Suomeen Saksa ei ollut mitenkään reagoinut. Nordströmin muistelmien⁴ mukaan Kivimäen tehtävänä oli ”yrittää puhua tilanteestamme niin korkeassa asemassa olevien henkilöiden kanssa kuin mahdollista (...) kuulosellakseen, mitä he arvelivat meidän olevan parasta tehdä.” Näin on täytynyt ollakin, sillä muuten Kivimäki olisi ylittänyt valtuutensa, kun hän ilmoitti 19.2. Saksan ulkoasiainministeriön kansliapäällikölle Franz Weizsäckerille:

”.. että Suomessa ei kukaan ollut ajatellut länsivaltain puoleen kääntymistä, mutta nyt kun muut tiet näyttävät meiltä tukkeutuvan, meillä ei nähtävästi ole muuta mahdollisuutta kuin pyytää apua sieltä mistä sitä voi olla saatavissa.”

Tästä tapaamisesta Kivimäki heti tiedotti kirjeessään Rytille. Muutenkin ihmettelen, miksi Manninen ei käsittele lainkaan Saksan Helsingin-lähettilään Wipert von Blücherin raportteja Berliiniin. Niissähän käy selvästi ilmi lähettilään kasvava huoli siitä, että Suomi Summan murruttua pyytäisi lännen apua ja että Saksan olisi Itämeren jäätymisen vuoksi vaikea länsijoukkojen tuloa estää. Yhtä selväksi käy, että Tanner ei torjunut näitä epäilyjä ja huhuja vaan ruokki niitä. Siitä todistavat yhtäpitävästi Tannerin ja von Blücherin muistelmat sekä jälkimmäisen raportit. Tosiasia on, että von Blücher tulkitsi Tannerin esiintymisen merkiksi siitä, että Suomi oli hyväksymässä lännen avuntarjouksen ja raportoi Berliiniin sen mukaisesti. Kun Manninen haluaa siirtää Göringin ja Kivimäen tapaamisen (22.2) päivää myöhemmäksi (23.2.), seuraa siitä, että Berliiniin ehti ennen tuota tapaamista vielä kolmaskin Blücherin raportti, sellainen, jossa tällä kertaa tehtiin perusteellisesti selkoa Suomen tilanteesta Summan murtumisen jälkeen. Siinä pidettiin selviönä, että

ilman Saksan asiaan puuttumista ”läntiset suojeleuskelit ehtivät tänne”. Mannisen tulkinnassa näillä raporteilla ei näytä olevan mitään merkitystä, vaikka ne jo ajallisesti niveltäytyvät hyvin yhteen Göringin ja Kivimäen tapaamisen ja sen sisällön kanssa. Saksa ei siis Mannisen mukaan lainkaan reagoinut niihin.

Lähteiden sirpaleita vai selittävä kokonaisuus?

Pisimmälle Manninen menee lähdetulkinnassaan tai oikeastaan sen kieltämisessä selostaessaan hallituksen istuntoa 25.2. Hän siteeraa Rytin puheenvuorosta kohdan, jonka mukaan Stalinille olisi ilmoitettava, ”että meille epäedullinen väkivaltarauha ei saataisi tulla pysyväksi, koska olisi pelättävää, että Suomi yrittäisi käyttää ensimmäistä soveliaista tilaisuutta, jolloin Venäjä on vaikeuksissa, saadaksemme aikaan muutoksia siihen.” Sitten Manninen jatkaa: ”Yhteys on vain Ylikankaan tulkinnassa, ei lähteessä. Saksaa ei mainittu (eikä kyllä Karjalan takaisinvaltaamistakaan).” Kuitenkin samassa istunnossa ja vielä samassa puheenvuorossa Ryti sanoo näin:

”Olen samaa mieltä kuin ministeri Tanner, että avunantosopimus on ehtojen vaarallisin kohta. Se johtaisi meidät sotaan Saksaa vastaan, sillä sen ja Neuvostoliiton välinen ystävyys ei ole kestävä. Siihen suostuminen on mahdotonta. Täytyy koettaa hoitaa asioita siten, että saadaan mobilisoiduksi kaikki diplomaattiset ja sotilaalliset voimat avuksemme.”

Mannisen mielestä odotettavissa olevaa Neuvostoliiton ja Saksan välistä sotaa ja Venäjän joutumista vaikeuksiin ei siis saa yhdistää eikä mainintaan muutoksista rauhaan pidä tulkita ajatukseksi Karjalan takaisinvaltaamisesta. Tämä on sitäkin kummallisempaa, kun kolmea päivää myöhemmissä hallituksen kokouksessa Ryti puhui avoimesti Karjalan valtaamisesta takaisin ”edullisten tapahtumien sattuessa” ja tarpeesta säästää armeija tätä tehtävää varten. Minusta ainoa mahdollinen tulkinta näille puheille on, että Tanner ja Ryti olivat valmiita hy-

väksymään raskaankin rauhan, koska Saksan ja Neuvostoliiton välisen sodan yhteydessä (jota Ryti ei ilmoita mahdollisuutena vaan toteaa sen ilman ehdollisuutta) Karjala voitaisiin vallata takaisin.

Mannisen konseptiossa tutkijan tehtäväksi jää pelkästään yksittäisten lähdetietojen referointi, vieläpä valikoiva referointi. Lähdetiedot ovat kuitenkin todellisuudesta irtileikkautuneita sirpaleita ja tutkijan tehtävänä on hahmottaa se (mahdollisimman) ristiriidaton kokonaisuus, joka voi niiden synnyn ja sisällön selittää.

Edelleen Manninen painottaa, että vielä 25.2., jolloin Ryti ja Tanner puhuivat Neuvostoliiton ja Saksan välillä syttyvästä sodasta, heillä ei ollut käytettävissään Göringin tätä asiaa koskevaa viestiä. Myös Eskola korostaa tätä seikkaa voimakkaasti. Siihen että Göringin viesti oli Rytin ja Tannerin tiedossa ainakin 28.2., jolloin keskustelua jatkettiin, he eivät puutu. Kysymykseen, mikä sitten muuttuisi, jos Göringin viesti jätettäisiin 25.2. päivänä pidetyn istunnon osalta huomiotta, Manninen vastaa ilmoituksella, jonka mukaan se vaikuttaa kokonaistulkintaan. Miten se sen tekee, jää epäselväksi. Sehän merkitsisi vain, että Ryti ja Tanner olivat ammentaneet käsityksensä Neuvostoliiton ja Saksan tulevasta sodasta jostakin toista kautta jostakin toisesta lähteestä. Heidän kannanottojaan hallituksessa ja niiden vaikutusta valtioneuvostoon ja sitä tietä Suomen linjaan Göringin viestin huomiotta jättäminen ei siis mitenkään muuttaisi.

Kuitenkin päätelmä, että Göringin viestin pääsisältö ei vielä 25.2. olisi ollut pääministerin ja ulkoministerin tiedossa, on paitsi kokonaisuuteen huonosti sopiva myös itsessään erittäin kyseenalainen. Manninen siteeraama Kivimäen sähke, jonka päiväystä hän ei ilmoita, käsittelee joka tapauksessa niitä asioita, joista Kivimäki ja Weizsäcker puhuivat jo 19.2. Manninen myös sivuuttaa kovin kevyesti sen, että Tanner kertoo muistelmissaan Kivimäeltä tulleen aamulla 25.2. sähkeen, jossa oli ”tär-

2. Ragnar Nordström (1996) *Voitto vai kuolema. Jääkärieverstin elämä ja perintö*, Juva, 246.

3. Kallentautio 212.

4. Nordström 245.

keitä tietoja”. Puhelinviestintää Rytin ja Kivimäen kesken, jota tiedetään esiintyneen ennen kokousta, hän ei myöskään noteeraa. Kuitenkin Ragnar Nordströmin muistelmien⁵ mukaan Kivimäki tiedotti asiasta Tukholmasta Nordströmille myös puhelimitse. Nordströmin kertoo:

”Kivimäki selosti keskustelunsa peiteltyin sanoin, mutta niin että ymmärsin kaiken, myös sen että Göring katsoi meidän olevan parasta hyväksyä myös Viipurin ja Sortavalan luovutus.”

Me emme tarkkaan ottaen tiedä, milloin Kivimäki saapui Berliinistä Tukholmaan, josta saattoi puhelimitse tiedottaa vapaammin kuin Saksasta. Manninenkin toteaa, että ”Tukholmaan asti Kivimäki pääsi ilmeisesti 26.2.” Tosin Tanner sanoi 25.2. pidetyn istunnon alussa, että Kivimäki ”istuu kulku-yhteyksien keskeytymisen takia vielä Berliinissä”, mutta tätä ilmoitusta ei ole välttämättä uskomisen vallankaan, kun Tanner päiväkirjanomaisissa muistelmissaan ilmoittaa samalla päivänmäärällä (25.2.), että Kivimäki ”on nyt kotimatalla”. Tannerin ja Rytin ymmärrettävänä pyrkimyksenä oli koko ajan estää hallituksessa sellaisen käsityksen syntyminen, että heidän antamansa tieto tulevasta Saksan ja Neuvostoliiton välisestä sodasta olisi yhdistettävissä Kivimäen käyntiin Göringin luona. Näin haluttiin torjua se ilmeinen vaara, että tieto vuotaisi viholliselle. Sellaisen vuodon vaikutukset olisivat olleet kohtalokkaita niin Suomen ja Saksan kuin Saksan ja Neuvostoliitonkin välisille suhteille. Sen vuoksi Tanner ja Ryti esittivät tiedon ilman selvitystä siitä, miten he olivat siihen päätyneet. Samasta syystä sitten Kivimäki, joka tapasi Tannerin 26.2. Tukholmassa, ei raportissaan hallituksessa 28.2. maininnut edes Göringin nimeä vaan puhui yleisesti kohtaamistaan ’saksalaisista’.

Raimo-Ragnar Nordström kertoo (Lauri Haatajan avustamana) toimittamiensa Ragnar Nordströmin muistelmien huomautusosassa⁶, että Göring ja Kivimäki tapasivat 22.2. ja että Kivimäki saapui seuraavana päivänä 23.2. Tukholmaan, josta käsin hän soitti edellä mainitun puhelun Ragnar Nord-

strömille. Kyseisten muistelmien toimittajilla olivat käytettävissään paitsi Ragnar Nordströmin tiivis käsikirjoitus myös hänen muistiinpanonsa ja hänen vilkas kirjeenvaihtonsa mm. Kivimäen kanssa. Niiden avulla tarkat ajanmääritykset olivat mahdollisia. Muistelmien huomautusosassa todetaan vielä: ”Todennäköisesti Kivimäkeä oli pyydetty jäämään Tukholmaan ja odottamaan Tannerin saapumista sinne maanantaina 26. helmikuuta.” Päätelmä on aiheellinen, koska tämän kanssa sopii hyvin yhteen se, että Ryti sanoi 23.2. Kivimäen soittavan hänelle seuraavana päivänä (24.2.) kello 16. Tuo ilmoitus tarkoitti sitä, että sovittu soitto tulisi Tukholmasta, ei Berliinistä sillä Ryti ilmoittaa: ”Häntä oli kehoitettu viipymättä matkustamaan Ruotsiin, koska Saksasta ei uskalla puhelimesta keskustella niin salaisista asioista.”

Aikalaisille jäi joka tapauksessa se käsitys, että Rytin ja Tannerin kannanottoihin hallituksen istunnossa 25.2. vaikuttivat jotkin kulissien takaiset seikat. Kokouksen merkittävin linjaus oli se, että Ryti ja Tanner olivat taipuvaisia hyväksymään juuri silloin hallitukselle ensi kerran esitetyt ankarat rauhanehdot sellaisinaan tulevien rauhaneuvottelujen pohjaksi. Vain avunantosopimus torjuttiin. Linjaus herätti tyrmistystä. K.-A. Fagerholm, sosiaaliministeri, joka osallistui hallituksen kokoukseen 25.2., kirjoitti seuraavana päivänä (26.2.1940) Tannerille paljastavan kirjeen.⁷ Hän katsoi, että saatujen rauhanehtojen hyväksyminen johdaisi ”sisäisiin taisteluihin”. Hän jatkoi (suomennos tässä):

”Ne olemme me [sosialidemokraatit], jotka saavat häpeän ja moitteet huonon rauhan takia. Ja omamme tulevat kysymään, miksi me emme aikaisemmin ole menneet rauhanomaiseen ratkaisuun. Ei auta, jos Sinä viittaat pöytäkirjaan viemättömiin ehdotuksiin tai poikkeaviin mielipiteisiin ulkoasiainvaliokunnassa tai muissa sellaisissa instansseissa. Julkisesti Sinä et ole – et edes valtioneuvoston istunnoissa – tuonut esille näitä näkökohtia. Nyt jo levitetään legendaa, että Sinä olet valmis rauhaan kuinka kehnoilla ehdoilla tahansa.”

Fagerholm piti välttämättömänä, että jos ”häpeärauhaan” näillä ehdoilla kuitenkin mentäisiin, päämaja ja eduskuntaryhmien puheenjohtajat oli saatava asian taakse. Muutoin syntyisi uusi tikarinpisto-legenda, samanlainen kuin se, joka auttoi Hitlerin valtaan, tällä kertaa vain liittyen Suomen sosiaalidemokraatteihin. Kaikki mahdollisuudet saada ulkomaista apua oli tutkittava ja harkittava uudelleen perinpohjin, koska ”löytyi niitä, jotka epäilevät, että Sinä et halua apua vaan rauhaa mihin hintaan tahansa.” Edelleen piti ryhtyä kiireesti valmistelemaan ”meidän kotimaista propagandaamme”, jossa sodan jälkeen painokkaasti korostettaisiin, ”että se ei ollut meidän kansamme vika, että rauhasta tuli huono.”

Nämä Fagerholmin asettamat ehdot sittemmin täytettiin. Tanner taivutteli 29.2. eduskunnan luonnehtimalla länsiavun eri syillä täysin merkityksettömäksi ja kertomalla Saksan suosittavan rauhaa ja lupaavan voittonsa jälkeen ”pitää Venäjän kurissa”. Mannerheim painosti samana päivänä Mikkelissä kenraalinsa hyväksymään Rytin suositteleman rauhan, vaikka paikalla olleet korkeat upseerit yhtä lukuun ottamatta seilittivät Mannerheimin itsensä kuvauksen mukaan, ”että me kyllä kestäisimme ja että taistelua voi ja täytyi jatkaa”. Rauhan solmimisen jälkeen keskeiset päättäjät leimasivat erityisesti Ruotsin mutta lievemmin myös Norjan pääsyyllisiksi siihen, että Suomi ei voinut saada länsivaltain tarjoamaa apua. Tanner meni jopa niin pitkälle, että sanoi radiopuheessaan 13.3. asiantuntijain arvioineen länsiavun ”kaikin puolin tehokkaaksi”. Kuitenkin Ruotsin ja Norjan ”jyrkkä kielto [joukkojen läpikululle] on asettanut voittamattomalta näyttävän esteen liittolaisvaltojen apuuntulolle.” Varmuuden vuoksi sama ajatus saatettiin päämajan propagandaosaston käskyllä (13.3.) ja valitusupseerien toimesta kaikkien kotiutettavien joukkojen tietoon.⁸ Tällä(kin) tavoin 25.2. 1940 pidetyn hallituksen kokouksen varjo

ulottui rauhantekoon asti – ja juuri käydyn keskustelun valossa sen ohikin. Harvoin on missään propagandassa onnistuttu paremmin kuin tässä.

Itselleen Manninen suo huomattavasti suurempia vapauksia lähteiden tulkitsemisessa kuin minulle, näin erityisesti hänen kosketellessaan Suomen sotilaallisen ja poliittisen johdon valtuuttaman kenraali Paa-vo Talvelan puhetta Hermann Göringille 18.12.1940. Siinä puheessa ei Mannisen mukaan ollut mitään ihmeellistä. Talvela vain koetti saada Göringiä myönteiseksi Suomen ja Ruotsin yhteistyölle. Kivimäki mainittiin, koska ainoastaan hän oli käynyt Göringin puheilla. Näin Manninen. Argumentit vaikuttavat kovin haetuilta, kun on kyse siitä, miten Talvela puuttui talvisotaan. Kerrattakoon sen vuoksi, mitä Talvela alkuperäisessä saksankielisessä muodossaan säilyneessä puheessaan todella sanoi. Hän sanoi näin:

”Kuten Teille, Herra Valtakunnanmarsalkka, on tunnettua, Suomi joutui viime talvena raskaaseen taisteluun Venäjän kanssa. Sota päättyi kuitenkin ajoissa ja rauha solmittiin, ei vähiten sen neuvon ansiosta, jonka Te, Herra Valtakunnanmarsalkka, välititte meille ministeri Kivimäen kautta.”

Minun silmiini ei ole vielä osunut vakuuttavaa perustetta, jolla Talvelan lausuman todistusvoima voitaisiin kiistää. Päinvastoin, monet muut lähteet tukevat tuota lausumaa, tekevät sen uskottavaksi. Talvelahan ei väitäkään – mikä huomattakoon –, että Göringin ilmoitus olisi yksinään kertauskulla ratkaissut Suomen linjan. Hän vain antaa ymmärtää, että sillä oli valinnassa huomattava merkitys. ■

5. Nordström 246.

6. Nordström 606.

7. Tannerin kokoelma, kansio 1. KA.

8. Kannaksen armeijan esikunta, n:o 384/VI/118/40, SA.

Keskustelu talvisodan rauhan solmimisen vaiheista päättyy toistaiseksi tähän. Toimitus kiittää kaikkia keskusteluun osallistuneita tutkijoita rakentavassa bengessä käydystä monipuolisesta keskustelusta.